

Grundlæggende undervisningsmateriale

Sorg- og krisearbejde i omsorgs- og pæd. område

44312

Udviklet af:
Jonna Rosenkilde og Else Marie Sølgaard
Skolen i Hammer Bakker
Storemosevej 19
9310 Vodskov
Tlf.: 9633 6700

Sorg- og krisearbejde i omsorgs- og pæd. område

Grundlæggende undervisningsmateriale

1. Uddannelsesmålets sammenhæng til FKB'er og TAK'er

Sorg- og krisearbejde i omsorgs- og pæd. område hører til i den fælles kompetencebeskrivelse nr. 2629 "Pædagogisk arbejde med børn og unge" og i den fælles kompetencebeskrivelse nr. 2692 "Omsorg, sygepleje og pædagogisk arbejde". FKB'erne kan findes på <http://2004.efteruddannelse.dk>

Uddannelsesmålet er relevant for alle målgrupper i FKB'erne, bortset fra social- og sundhedsassistenter, som har opnået uddannelsesmålet i deres grunduddannelse.

Arbejdsfunktioner

I alle arbejdsfunktioner møder personalet mennesker - børn, unge og voksne - der har været eller bliver udsat for tab. Tab, som medfører sorg og i nogle tilfælde kan udløse krisereaktioner. Det drejer sig især om følgende tilhørende arbejdsmarkedsrelevante kompetencer inden for "Pædagogisk arbejde med børn og unge":

- a. Medvirke til børns og unges udvikling
- b. Sundhedsfremme og sygdomsforebyggelse ift. børn og unge

Inden for "Omsorg, sygepleje og pædagogisk arbejde" drejer det sig om følgende tilhørende arbejdsmarkedsrelevante kompetencer:

- a. Det pædagogiske arbejde
- b. Omsorgs- og sygeplejefagligt arbejde
- c. Socialpsykiatrisk arbejde

Mennesker i alle aldre bliver særligt sårbare i perioder, hvor de bearbejder sorg eller befinder sig i en krisetilstand. Det er vigtigt, at de sorg- og kriseberørte bliver mødt på en indfølelse måde af det personale, der omgiver dem. Nogle kan ikke selv håndtere tilstanden og bliver fastlåste og begrænsede i deres livsudfoldelse. Det er derfor afgørende, at det professionelle personale, de møder, forstår, hvilke psykologiske og fysiologiske mekanismer der gør sig gældende, og kan forholde sig hensigtsmæssigt til dem.

Deltagerforudsætninger

Deltagernes faglige forudsætninger vil være meget forskellige; de vil være præget dels af det arbejdsområde, de kommer fra, dels af, om de har en uddannelse som social- og sundhedshjælper, en pædagogisk grunduddannelse eller tilsvarende, eller om de er ufaglærte.

Sorg- og krisearbejde i omsorgs- og pæd. område

Grundlæggende undervisningsmateriale

Der kan være deltagere, der arbejder meget alene, f.eks. dagplejere, social- og sundhedshjælpere og ufaglærte i hjemmeplejen, og deltagere, som altid har kolleger omkring sig. Eksempelvis pædagogiske medarbejdere i børnehaver, vuggestuer og fritidsordninger og medarbejdere i plejehjem, demensafsnit og boenheder.

Struktur

Uddannelsen kan gennemføres uden særlige forudsætninger. Deltagere, der arbejder med meget syge mennesker, kan med fordel supplere med ”Pleje og omsorg af alvorligt syge i eget hjem”.

Mål:

Deltagerne kan i omsorgs- og pædagogisk arbejde i institutioner og i borgernes egne hjem samarbejde med sorg- og kriseramte, døende og disses pårørende. De er opmærksomme på betydningen af egen adfærd over for den sorg- og kriseramte, og de kan anvende empati og aktiv lytning i samarbejdet. Deltagerne kan genkende reaktioner på det normale sorg- eller kriseforløb hos børn og voksne og kan bruge disse observationer i omsorgen for de sorg- og kriseberørte. De kan give orientering om relevante offentlige og private tilbud. Deltagerne kan medvirke til at forebygge psykisk betingede arbejdsskader gennem samtaler med kolleger.

2. Ideer til tilrettelæggelse

Temaer

Kriser

Da emnet kan føles lidt ”farligt og tungt”, er der risiko for, at der lægges distance til det ved at teoretisere for meget. For at forebygge det, ville jeg starte med at sætte deltagerne i mindre grupper og bede dem udveksle erfaringer. Erfaringerne kan være enten fra deres arbejde i praksis eller deres egne personlige erfaringer. Gruppearbejdet kan evt. styres ved hjælp af få spørgsmål, der skal besvares, men det kan også være helt frit.

Gruppearbejdet samles op i plenum, og teorien kobles på de eksempler, der kommer frem.

Jeg bygger undervisningen på Johan Cullbergs bog ”Krise og udvikling”, kap. 11 - 16, Atle Dyregrov: ”Sorg hos børn”, Atle Dyregrov; ”At tage afsked” og Bibi Nygaard og Marianne Poulsen: ”Unge sorg – omsorg for unge”.

Sorg- og krisearbejde i omsorgs- og pæd. område

Grundlæggende undervisningsmateriale

Definition af kriser

- udviklingskriser
- traumatiske kriser

Gennemgang af krisens forløb

- chokfase
- reaktionsfase
- bearbejdningsfase
- nyorienteringsfaser
- børn i krise, herunder de forskellige aldres reaktioner
- dødens psykologiske faser
- hvordan kan hjælperen støtte hos henholdsvis børn og voksne

Det at beskæftige sig med kriser kan fremkalde minder og følelsesmæssige reaktioner hos deltagerne. Det er derfor vigtigt, at underviseren sikrer sig, at alle deltagere er i balance, inden emnet forlades.

Sorg

Temaet tager udgangspunkt i Marianne Davidsen-Nielsen og Nini Leicks bog ”Den nødvendige smerte”, Gurli Fyhr: ”Sorgens rum”, Atle Dyregrov: ”Sorg hos børn”, Atle Dyregrov: ”At tage afsked” og Bibi Nygaard og Marianne Poulsen: ”Unge sorg – omsorg for unge”.

Undervisningen forløber bedst ved dialog med deltagerne, og der skal være tid til, at deltagerne kan spørge og komme med egne eksempler.

Den teoretiske undervisning kan med fordel suppleres med casearbejde i grupper:

- Hvad forstår vi ved sorg
- Skelnen mellem sorg og kriseforløb
- Sorgens trin - de fire opgaver
- Børns sorg og symptomer på sorg
- Hvordan kan vi støtte hos børn og voksne

Også her sikrer underviseren sig, at deltagerne er i balance, inden emnet forlades.

Kommunikation med sorg- og kriseramte

Temaet indledes med en gennemgang/repetition af elementær kommunikation. Hovedfokus skal dog være på samtalen med den sorg- eller kriseramte. Bent Falk: ”At være - der, hvor du er”, Gurli Fyhr: ”Sorgens rum”, s. 152 – 175, Marianne Davidsen-Nielsen: ”Blandt løver”, kap. 6.

- Kommunikationsprocessen

Sorg- og krisearbejde i omsorgs- og pæd. område

Grundlæggende undervisningsmateriale

- Verbal/nonverbal kommunikation
- Gensvarmodeller
- Empati
- Aktiv lytning
- Kommunikation med den sorg- og kriseramte
- Den åndelige dimension

Kommunikationsøvelser indgår som en helt nødvendig del i dette tema, helst i form af rollespil og gerne med videooptagelser, som så afspilles, evt. i grupper, hvis det er for angstprovokerende med hele holdet som tilskuere. Der findes gode cases i bøgerne.

Egen adfærds betydning for samarbejdet med den sorg/kriseramte

Læs Bent Falk: ”At være – der, hvor du er” samt øvelse med videosupervision.

De pårørende

Marianne Davidsen-Nielsen: ”Blandt løver”, kap. 4.

Det vigtige i dette tema er at understrege betydningen af at huske omsorgen for de pårørende. Ofte har de kriserantes pårørende lige så meget brug for hjælp som den kriseramte, og af og til er hele familien i krise. De reaktioner, der kan komme fra pårørende, kan til forveksling ligne de reaktioner, der ses hos de sorg/kriseramte. Det er også de samme faser, de pårørende gennemlever, og det er den samme hjælp, de skal have. De pårørende og den sorg/kriseramte skal ses som en helhed.

Offentlige og private tilbud til mennesker i sorg og krise

Med udgangspunkt i Kræftens Bekæmpelses pjece ”Dine rettigheder som kræftpatient” gennemgås de forskellige tilbud.

<http://www.cancer.dk/alt+om+kraeft/raad+til+patienter+og+paarorende/dine+rettigheder+som+kraeftpatient.asp>

Her kan pjecen hentes. Eller den kan rekvireres gratis hos Kræftens Bekæmpelse.

Hvordan passer jeg på mig selv?

Det at arbejde med mennesker, der har sorg og krisereaktioner, er en stor belastning, og det er vigtigt og nødvendigt at passe på sig selv. En af måderne at gøre dette på er at tale med kolleger om de oplevelser, man har haft. Spørg sikkerheds-

Sorg- og krisearbejde i omsorgs- og pæd. område

Grundlæggende undervisningsmateriale

repræsentanten, om der er en ”procedure” eller ”handleplan” for personale med den slags opgaver.

Til temaet hører en kort gennemgang af stress og udbrændthed.

Social- og sundhedshjælper 1, s. 142 - 159.

3. Litteraturliste

Atle Dyregrov: Dansk Psykologisk Forlag, 2004	Sorg hos børn
Atle Dyregrov: Hans Reitzels Forlag, 1994	At tage afsked
Bent Falk: Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck, 1996	At være - <i>der</i> , hvor du er
Bibi Nygaard, Marianne Poulsen: Kræftens Bekæmpelse, Århus 1992	Unge sorg - omsorg for unge
Gurli Fyhr: Socialpædagogisk Bibliotek Gyldendal Uddannelse, 2000	Sorgens rum
Johan Cullberg: Hans Reitzels Forlag, 4. udg., 2003	Krise og udvikling
Marianne Davidsen-Nielsen, Nini Leick: Hans Reitzels Forlag, 2. udg. 2003	Den nødvendige smerte
Marianne Davidsen-Nielsen: Socialpædagogisk Bibliotek Munksgaard, 1995	Blandt løver
Social- og sundhedshjælper Munksgaard, 5 udg., 2004	Bind 1

Sorg- og krisearbejde i omsorgs- og pæd. område

Grundlæggende undervisningsmateriale

Webadresser

<http://www.cancer.dk/alt+om+kraeft/raad+til+patienter+og+paarorende/dine+rettigheder+som+kraeftpatient.asp>

Kræftens bekæmpelse: Dine rettigheder som kræftpatient

http://www.netdokter.dk/tema/sorg_krise/boern/boern.htm

Hanne Bræmer: Børn og krise